

El ferrer

(ALDC, VII, 1677. El ferrer)

Ferrer deriva de *ferro*, amb el suf. *-er* (< -ARIU), propi d'oficis (com *fuster*, *sabater*, etc.) (amb la var. *-ero* de *farrero* 87, 94, 100, afí a l'arag.); en llat. ja es troba FABER FERRARIUS (llat. med. a. 1015), i en cat., com a forma llatinitzada, 'que treballa el ferro' i 'ferrer' (a. 1018) (ap. *Glossarium*, fasc. 11). Presentem aquí la variació de la vocal inicial *e* a comparar amb la de *demà* del PALDC, III, mapa 288. La forma fidel al llat., *f[e]rrer* (var. *f[ɛ]rrer* 141, per atracció de *f[ɛ]rro*), es manté en una gran part del cat. occ., però que obre la [e] en [a], *f[a]rrer* (var. aragonesitzant *f[a]rrero* 87, 94, 100), a la part més septentrional. El cat. or. peninsular i bal. han seguit la llei de neutralització que li és pròpia, *f[ə]rrer*, una neutralització que va afectar [a] i [e] pretòniques de bona hora (s. XIII, *m[a]nar* > *m[ə]nar*, *m[e]nar* > *m[ə]nar*) (Coromines, 1971; Gulsoy, 1993; Veny, 1998 a [1978 b]: 30), canvi que primer va afectar la [a] per tractar-se, com [ə], d'una vocal d'articulació central; l'origen del canvi, segons Gulsoy, es troba en una assimilació de [a]/[e] àtones a la [ə] tònica, pròpia del cat. or. (**c[ə]b[a]* > *c[ə]b[ə]*). La comparació amb la *e* de *demà* mostra en aquest mot una isoglossa [e] de tot el cat. occ., enfront d'una segregació en el mot *ferrer*, del nord-occ., cap a un descens en [a] (*f[a]rrer*), que s'explicaria pel contacte amb la vibrant. En algunes localitats la resposta *ferrador* 100, 178 (var. *ferraor* 157, 163, 177, 178, amb pèrdua de *-d-* intervocàlica) respon a una activitat del

ferrer, 'ferrar els cavalls' (100, 177). El resultat *manyà* 41, 44, 51, 63, 178, 181, que apareix com a segona resposta al costat de *ferrer*, té un valor específic respecte del seu treball del ferro: "fa claus" 181, "construeix finestres i portes" 63 i va arribar fins al murcià *mañán*; d'aquesta ampliació de sentit es feia ressò Salvat-Papasseit: "I els manyans, oh, els manyans! / De picar mai no es cansen: pica que picaràs i s'embruten els dits; però fan unes reixes i uns balcons que m'encanten / i els galls de les teulades / que vigilen de nit" (*L'ofici que més m'agrada*); procedeix de *manya* (< llat. vg. **MANĬA* 'destresa', der. de *MANUS* 'mà'), que coincideix amb l'observació metalingüística de l'inf. de la loc. 44: "perquè es necessita molta *manya*"; cal descartar la procedència de l'it. *magnano*, proposada com a probable pel DCVB. En mall. i men. *manyà* ha sofert un enviliment semàntic probablement per la competència de *serraller* ("Mañà. Dolént trabayador. [cast.] Chapucero"; "Cerràller. Ferrer qui fà pàñys, etc. [cast.] Cerrajero", Figuera, 1840; Febrer Cardona, v. 1830 [2001] no tradueix el mot, perquè no coneixia, amb el valor despectiu, els mots equivalents en cast., fr. i llat., mentre que sí que ho fa per a "Cerrallèr. Cerrajero / Serrurier / Serarius faber").

L'alg. *frarialjo* 85 (var. *frairaljo* 85) és un manlleu al logudorès *frailarzu*, der. llat. vg. **FABRICARIUS*, format damunt *frabu* (< *FABRU*, *FABER* 'obrer que treballa cossos durs [metall, pedra, fusta, etc.]').

Ferrer és el lexema general a tot el domini, només amb diferències articulatòries, *f[ə]rrer* en cat. or., i una subdivisió en cat. occ.: *f[e]rrer* en val. i tort., *f[a]rrer* en nord-occ.

Ferrer és l'únic mot normatiu des del DOrt, 1917.

